

Antik Çağ Yazılı Kaynaklarından Kolhi İsimleri

A. Mican Zehirođlu
azehiroglu@gmail.com

Güneydođu Karadeniz sahillerinin Türkiye kesiminde, 20. yüzyıl boyunca Arapça ve Mođolca isimlerin popüler hale gelmesi, olağan şekilde siyasi ve dini aidiyetlere bağlı olarak gelişmiştir. Ancak, siyasi güç dengeleri ya da dini aidiyetlerle uyumlu yabancı isim kullanma tercihi, sanıldığı gibi aksine sadece günümüze ait bir olgu değildir ve kökleri Antik Çağ dönemine dek uzanır. Bu tarihi gerçek, özellikle son dönemde, yerel kimlik arayışları ve tarih merakıyla birlikte şekillenen yerli etnik tarihi isimlere yönelme eğilimini ve bu yöndeki yoğun bilgi taleplerini, yazılı tarih kaynaklarından karşılayabilme imkanını oldukça zorlaştırmaktadır.

Bölgemizin arkaik yerli uygarlığı olan Kolha kültürüne mensup tarihi kişi isimleri, yazılı kaynaklarda -tahmin edileceği üzere- genellikle erkek isimleri olarak geçer. Bu konuda günümüze ulaşan kaynakların tamamına yakın kısmının Latince ve Eski Yunanca dillerine ait olması, orjinal yerli isimlerimize ulaşma yolunda en temel problemi oluşturmaktadır.

Modern çağımızın da bir gerçeği olan Indo-Arian şovenizminin arkaik izlerini antik yazılı kaynaklarda ; yerlilere ve yerli isimlere yönelik yaklaşımlarda da görebilmek mümkündür. Bu yaklaşımlardan muhtemelen en tuhaf olanı, yerli isimleri orjinal halleriyle değil, tercüme ederek kaydetme uygulamasıdır.¹ İşin ilginç tarafı ; sahiplerinin de, -en azından resmi kullanımda- bu isimleri tercih etmiş görünüyor olmalarıdır. İsim uyarlamaları açısından, farklı dönemlerde revaçta olan diller; Persçe, Eski Yunanca ve Latince dir. Teknik fonetik yazım zorlukları ile açıklanamayacak kadar açık, arkaik oryantalist bir anlayışın ürünü olan bu tür tercüme isim örnekleri, genellikle Batı Roma kaynakları ile günümüze ulaşmıştır.

Aristarchus ; [arist + arch + us] < Lat. < Gre. (*Üstün Soylu ; Asil*)
(M.ö. 1. yüzyıl Roma himayesi altındaki Kolha kralı)

¹ Bu uygulama, Anglo-sakson kolonicilerin, Amerikan yerlilerinin isimlerini, tercüme ederek kullanma uygulamasıyla karşılaştırılabilir. ("Oturun Bođa", "Korkusuz Savaşçı" vs. gibi..)

Anicetus ; [a + nicet + us] < Lat. < Gre. (*Yenilmez*)
(M.s. 1. yüzyıl Roma egemenliğine karşı ayaklanma lideri)

Anchialus ; [an + chial + us] < Lat. (???)
(M.s. 2. yüzyılda Güney Kolha bölgesinde yerel bir kral)

Tigrapates ; [Tigr + a + pat + es] < Pers. (*Keskin Mızrak ?*)
(M.s. 2. yüzyılda Kuzey Kolha bölgesinden bir Lazi prensi)

Adyrmachus ; [adyr + mach + us] < Pers. (???)
(M.s. 2. yüzyılda Güney Kolha bölgesinden yerel bir prens)

Subarmachus ; [subar + mach + us] < Pers. (???)
(M.s. 6. yüzyılda Roma sarayında Kolha kökenli harem ağası)

Bu isim formlarının orjinal Roma ya da Pers isimleri olmadığı, aksine yerli isimlerden tercüme oldukları açıktır. Zira, bu isimlerin Roma ya da İran geleneğinde kullanımı yoktur, ancak benzer şekilde farklı kaynaklarda yabancı kökenli başka şahsiyetlerin isimleri olarak karşımızda çıkarlar. Bu tür isimlerin orjinallerinin güncel kullanım için geri kazanılması, geri tercüme yönetimiyle mümkün olabilir. Ancak bu da detaylı bir etimoloji çalışması gerektirir.

Bunların dışında, sayıca az da olsalar, günümüze ulaşabilen ve doğrudan güncel kullanıma uyarlanabilecek yapıda bazı tarihi Kolhi isim örnekleri de mevcuttur.

Ayet ; (*Gre: Aietes*)
(Mitolojide ilk Kolha Kralı ve M.s. 6. yüzyılda Kolhalı bir yönetici)

Terdet ; (*Gre: Terdetes*)
(M.s. 6. yüzyılda yaşamış Kolhalı bir yönetici)

Solak ; (*Gre: Saulaces*)
(Muhtemelen M.ö.6. yüzyılda yaşamış Kolha kralı)

Oltak ; (*Gre: Oltaces*)
(M.ö.1. yüzyılda yaşamış bir Kolha kralı)

Bir diğer tarihi isim kaynağı da Lazi hanedanıdır. M.s.2.-6. yüzyıllar arasında 400 yıl boyunca, Kuzey ve Merkez Kolha bölgelerinde

egemenlik kuran Kuzey Kolha kökenli Lazi hanedanına ait kişi isimleri de, henüz etimolojileri netleştirilmemiş olsa da, fonetik açıdan güncel kullanıma uyarlanabilir örnekler içerir. Antik çağ Lazi hanedanı aristokrat isimlerinde en yaygın görülen formlar ; [...+ **az** + (isim takısı)] ve [...+ **at** + (isim takısı)] şeklindedir.

Malaz ; (*Lat: Malassas*)
(M.s. 2. yüzyılda yaşamış Lazi prensi)

Pakur ; (*Lat: Pacorus*)
(M.s. 2. yüzyılda yaşamış bir Lazi presi)

Kuaz ; (*Gre: Kuazes*)
(M.s. 4. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Talaz ; (*Gre: Talazes*)
(M.s. 4. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Baraz ; (*Gre: Barazes*)
(M.s. 4. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Zamnaz ; (*Gre: Zamnazes*)
(M.s. 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Partaz ; (*Gre: Phartazes*)
(M.s. 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolhalı yönetici)

Gubaz ; (*Gre: Gobazes*)
(M.s. 5 ve 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu iki ayrı Kolha kralı)

Semat ; (*Gre: Sematos*)
(M.s. 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Çat ; (*Lat: Tzathius*)
(M.s. 5. ve 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu iki ayrı Kolha Kralı)

Opsit ; (*Gre: Opsites*)
(M.s. 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolha Kralı)

Pubel ; (*Gre: Phubelis*)
(M.s. 6. yüzyılda Lazi hanedanı mensubu Kolhalı yönetici)